

ter Gáboré, ahogy kalapáccsal beleszögezi a szalagot a zászlórúdba.

Világos beszéd. Olvasókönyv a zsarnokságról. És sejtelmesen ironikus meg vaskosan szatirikus gondolatfűzés is, egyúttal.

A harmadik fotófejezet utolsó oldalán van egy 1947 februárjában készült kép – a *Locs-pocs Pesten* címet viseli különben –, amely rejtélyes üzenetet hordoz. Esőben tricikliző embert ábrázol, titokzatos rakománnyal, s járműve oldaldeszkáján furcsa, rosszul olvasható felirattal, amit hetekig nem sikerült kibetűznöm, de most már mindent értek: „*DAVAJ BOYSZOL-GÁLAT!*”.

Závada Pál

C

Ui. Főnök, ezt csak neked! Jelentésem készítése közben K. Feri azt mondta: ugyan kit érdekel itt ma már ilyen hülyeség, a kutya se olvassa el. Gondoljak inkább a jövőmre, és a Petőnek juttassam ezt el vagy az MDF-nek, de ne neked. Én erre főnök azt mondtam, hogy ez egy rossz vicc, de Feri jót bírna rohogni rajtunk, ha ez megjelenne holmi lapokban. Hát így állunk.

A KIÁLLÍTÁS

Vágyi Gábor számos írást ígért és tervezett a Holmiba; például egy nagy esszét, melyben meguonla volna a magyar dokumentumfilm-gyártás mérlegét. Amibe azonban bele is kezdett, az Kardos Sándor, a kiváló filmoperatőr hatalmas és kis részében megjelenés előtt álló amatőrfénykép-gyűjteményének mellatása lett volna. Ez a gyűjtemény szolgáltatja az alapját a „*HOL ZSARNOKSÁG VAN. OTT ZSARNOKSÁG VAN!*” képeknek is. Az alábbi szöveg – a bírálat elkészült néhány oldala – e könyv keletkezéstörténetét beszéli el.

„A Mesterrel megbeszélte? Akkor találkozunk nyolckor a lyukban.”

Ez egy telefonbeszélgetés részlete 1981-ből, 82-ből, 84-ből.

Így konspiráltunk, konspirálgattunk szerkesztőtársaimmal a sötét nyolcvanas évek ele-

jén. Vagy a nyolcvanas évek sötét elején. (Tényleg, valahogyan mindig ősz volt, nyolckor már minden sötét.) A Mesteren Kardos Sándort értettük, a lyuk a Mező Batthyány téri kijárata volt a föld alatt. Kenedi akkoriban szokott rá a kalapra, könnyű volt meglátni messziről. Különbösen is, mindig ő volt ott először. Utána érkezett Pető Iván, legvégül én. Nyugtáztuk, hogy minden rendben, elindulhatunk. (A telefonokat láncban bonyolítottuk, Kardost mindig csak én hívtam.) Beültünk Pető autójába – egyszer le is cserélte, hosszan tartó együttműködés volt ez –, és ő kivitt bennünket Békásmegyerre. Leállt a ház mögött, s ahogy az árkádok alatt a kapuhoz fordultunk, az üvegfalon át megbámultuk a lakótelepi presszó életét. Bent félhomály volt, piros és zöld fények, meleg akváriumvilág. Be kellene menni egyszer – mondta valamelyikünk –, megtudnánk, mi az őrdögöt csinálnak itt. Mert folyt az élet, a presszó tele volt, bármikor érkeztünk. Ebből is szertartás lett idővel: hogy sóvárgunk a békásmegyeri presszó félhomálya után. Be kellene menni egyszer.

Elcinte a kapucseggön csengettük le Kardost; később ez elmaradt, mert az üvegajtó keretét egyszerűen át lehetett lépni – zárva volt, de már nem volt benne üveg. Megtanultuk, hogy melyik emeleten lakik a Mester. Beléptünk a liftbe: pirosra festett fémdoboz, karcolt graffitók, levegőtlenesség, műanyagszag. „Bárhová elvihet” – viccelődtünk. És megint a sóvárgás. Hogy bárcsak vinne. Tovább is nyelhetnénk. Utazhatnánk akár a nyolcadikig. A tizedikig.

Es talán csak halogató szertartás volt az is, hogy találkozásainkat egy könyv összeállításának ürügyén szerveztük meg. Nem volt derűs munka, egy-egy alkalommal egyébként sem lehetett sokat haladni vele. A könyv jónak, egyre jobbnak ígérkezett ugyan, de amíg készült, minden találkozást egy másik készülődés szőtt át, rövid távú, egy estés halogatások, s az egész munka pepecselő bevezetés volt ahhoz, hogy végre kiérdemeljük: Kardos aznap is fényképeket mutat. Nemcsak a találkozók előkészületeinek véletlen szülte szertartásai, nemcsak a mosolygós konspiráció vált lassanként célszerűvé (ahogyan egy babonás modulatról elhiszük, hogy értelme, sőt célja van), hanem a közbeiktatott rutínok, az elmulasztott presszó, meg ahogyan ellen kellett áll-

ni a vörös lift pokolbéli kalandjának, az is. Bizony, éppen elmulasztottunk valamit az életből – de valamit valamiért, a sóvárgás legyőzése, a mulasztás itt *áldozat*. Mert Kardos fényképeket fog mutatni. Spontán és ismétlődő, játékos kis vágjakon kell fölülkerelkednünk: ez a belépti díj.

Remegett a gyomrom, valahányszor eljöttünk. Visszafelé az autóban már hosszúkat hallgattunk, máskor zaklatott tempójú beszélgetés kezdődött, torlódó közös teendők terveit rögtönöztük, ingerült vád és önvád csapott ki belőlünk. Éreztük, hogy türelmedenek vagyunk egymással, nem figyelünk eléggé, és nem figyelnek ránk, minden csak felület, ürügy, léha álca. Valami nem volt rendben.

A Mester a könyvespolchoz lépett, leemelt egy fehér kartondobozt, s az asztalra tette. Közepes méretű fehér borítékok kerültek elő, rajtuk nyomtatott nagybetűs, kicsit gyerekes írással egy-egy képciklus címe. A borítékokban hol három, hol harminc fénykép. Ez az amatorképek rendezett gyűjteménye volt. Kardos túl volt már az első fölismerésen, ő megtehette, hogy asszociáljon, játsszék, társítson és elválasszon. Diktálta ugyan, hogy mit mivel együtt, mit mi után nézzünk meg, de még az ő tudatos és emelkedett kalauzolása sem vezethetett át bennünket egy-egy darab örvénylő látványán. Ez nem kiállítás volt, hanem színház. Kardos maga nem gondolhatta talán, hogy egy szokadan szépségű vagy egy tragikusan tökéletes kép éppen csak epizód a vörösboros, szendvicses estű munkamegbeszélésen. S hogy egy-egy kedvesen bumfordi darab majd elnyugtat bennünket. Nem felejteni jöttünk, hanem megjegyezni. El lehetett ezt mismásolni a civilizált, csöndes humorral, a beszélgetés baráúan és tét nélkül csordogáló kedélyével, de az autóban, hazafelé, mégiscsak ránk szakadt, hogy mennyi minden nincs *rendben*. Hogy meg kellene változtatnunk az életünket, *azonnal*. Mert a készülődés, a kitálalt kis szertartások, ez az aggályos és agglégényes *rend* túlságosan sebezhető. És talán belső rendünk erősebb pilléreit is csak kitaláljuk, aggályosan, agglégényesen, mint a költött vágyakozást a silány presszó hanguladampáinak színei után: hátha ott folyik az igazi élet! De hátha nem ott folyik?

Vágyi Gábor

„AMIT SZÍVEDBE REJTESZ, SZEMEDNEK TÁRD KI AZT”

Sigmund Freud: *Önéletrajzi írások*
Cserépfalvi, 1989. 191 oldal, 115 Ft

A Cserépfalvi Kiadó kötete Freud négy önéletrajzi írását tartalmazza. Az ÖNÉLETRAJZ és az ELLENÁLLÁS A PSZICHOANALÍZISSEL SZEMBEN szinte egy időben, 1925-ben jelent meg. A PSZICHOANALITIKUS MOZGALOM TÖRTÉNETE 1914-ben, A PSZICHOANALÍZIS RÖVID VÁZLATA pedig 1924-ben. (Zárójelben: rejtély marad számomra, hogy a szerkesztők milyen elképzelés szerint csoportosítottak. Ugyan a két legkésőbbi tanulmány szolgál keretül a korábbiaknak. Azaz, ha valakit érdekel a kronológia, van mit lapozgatnia.) A tanulmányokban hol szorosabban, hol lazábban, de végig összefonódnak a szerző és a pszichoanalízis életrajzának eseményei. Ez a sajátosság nem véletlen. Alkotó és alkotás különleges viszonyban állnak. Freud élete mélyen befolyásolta a pszichoanalízis történetét – és viszont. A köldökzsinór most sincs elvágva – a mű még most sem él teljesen önálló életet.

A pszichoanalitikus mozgalom története: különböző iskolák csatározásainak története is. Így volt ez már a mester életében, s változó felállásban így van most is. Hadd utaljak itt csak a legismertebbre, mely Anna Freud köre és a Melanie Klein nevével fémjelzett angol-szász iskola között dúlt. De mi ez ahhoz a viharhoz képest, amely akkor tör ki, amikor Freud életének egy-egy „titkos” dokumentuma nyilvánosságra kerül!

A kötet első tanulmánya 1925-ben (tehát utoljára) íródott, így leginkább alkalmas arra, hogy a pszichoanalízis akkor már több évtizedes fejlődéséről áttekintést adjon. Freud a második részben a neurotikus megbetegedések eredetéről értekezik. Ismerteti a pszichoanalízis ezzel kapcsolatos elképzeléseit, ezek fejlődését. Betegei kezelése során arra a meggyőződésre jutott, hogy a neurozisosok hátterében mindig kora gyermekkori szexuális trauma áll. Valódi szexuális erőszakról van ezekben az esetekben szó, amit a gyermek semmilyen módon nem kíván, és nem is vesz részt